

Joan Fusté Vila: primer conservador del Museu Diocesà de Lleida (1916-1925)

Quintí Casals Bergés

Universitat de Lleida

Introducció

En la darrera dècada del segle XIX es va encendre en les consciències d'alguns bisbes catalans la flama per a la conservació del patrimoni dins les diòcesis que gestionaven. Mai fins llavors s'havia donat el cas que, des de les altes instàncies de tres bisbats —Vic, Lleida i Solsona—, els màxims rectors d'aquestes institucions potenciessin la creació, primer, d'una càtedra d'Arqueologia Cristiana en els seus respectius seminaris per formar els futurs sacerdots, i, posteriorment, recollissin material arqueològic religiós que servís de mostra als seminaristes del que calia conservar a les parròquies. Aquella acció dels bisbes volia evitar, en primer lloc, el deteriorament de les obres d'art que enriqueixen les esglésies i monestirs de les seves respectives diòcesis i, més important, els robatoris i la venda de peces als antiquaris, que podien fer un important negoci amb el tràfic d'obres d'art procedents de les parròquies catalanes.¹

Amb aquests objectius inicials es crearen els primers museus diocesans, que al començament sovint portaven el qualificatiu «Arqueològic» en la seva nomenclatura, amb la clara voluntat didàctica de formar uns professionals religiosos competents. D'aquesta manera, els futurs sacerdots, al mateix temps que rebien la formació teològica per desenvolupar les seves tasques pastorals, adquirien també uns coneixements en art suficients per saber valorar el patrimoni de cada parròquia amb la idea de conservar-lo.

Així fou com va nàixer el primer museu diocesà català, l'any 1891, el Museu Episcopal de Vic, inaugurat pel bisbe Josep Morgades. El prelat va nomenar ràpidament un conservador, Antoni d'Espona i de Nuix, que l'any 1893 publicava el catàleg del fons del museu. Aquest document es considera el primer catàleg científic elaborat per un museu català, en el qual participà un seminarista, Josep Gudiol, que el 1898 esdevingué el segon conservador del museu.²

1 Un exemple del que es volia evitar el tenim, per exemple, en la venda que féu Agustí Graells, rector de Torà (bisbat de Solsona), que el 1906 va vendre les escultures funeràries dels ducs de Cardona per 4.250 pessetes per poder reparar el rellotge del campanar. Les escultures, localitzades per Francesca Español, es troben avui en dia al Bode Museum de Berlín. *Segre*, 22 de novembre de 2016, p. 40.

2 Museu Episcopal de Vic, «Història» [consulta: 2 novembre 2016]. En línia: <http://www.muse-uepiscopalvic.com/ca/pag/mev/historia>. Vegeu també SUREDA 2017.

Dos anys després (1893) naixia el Museu Arqueològic del Seminari Conciliar de Lleida i el 1896, el Museu Diocesà de Solsona, que culminava una primera tongada de fundacions de museus diocesans a Catalunya. Segons Carmen Berlabé, en la fundació d'aquests tres museus influí «el corrent favorable de la Renaixença, que es generà a Catalunya amb relació a la resta d'Espanya. I possiblement per això els tres primers museus diocesans de l'Estat es funden a Catalunya».³ Posteriorment, la forma, el contingut i el desenvolupament en la creació d'aquests tres museus serviren de base per a les fundacions dels altres museus diocesans catalans.

D'aquesta manera, una segona onada de fundacions es desenvolupà en la dècada de 1910, que coincidí amb la creació de la Mancomunitat de Catalunya (1914-1923), la qual potencià l'Institut d'Estudis Catalans, que fins llavors havia depès de la Diputació de Barcelona. Amb aquest nou impuls, el 1914 es creà el Museu Diocesà de Tarragona i el 1916, el Museu Arqueològic Diocesà de Barcelona.

Transcorregut un temps d'aturada i alguns assajos, quan acabà la Guerra Civil (1936-1939), es completà l'actual panorama museístic diocesà català amb la creació del Museu Diocesà de Girona, el 1942, i del Museu Diocesà de l'Urgell, el 1957. Per tant, la creació del Museu Diocesà lleidatà s'inscriuria en la primera d'aquestes tres onades que hem descrit més amunt, tot i que hem de precisar que, a diferència del que succeí amb el Museu Episcopal de Vic, va tenir un començament més insegur i fins a l'arribada del bisbe Josep Miralles, el 24 de maig de 1914, i el nomenament de Joan Fusté Vila com a primer conservador del museu, el setembre de 1916, no es consolidà definitivament en el panorama museístic català. Com molt bé va dir Jesús Tarragona i Muray (Torrelameu, 17 de maig de 1925), director del Museu Diocesà de Lleida de 1964 a 1997, «el 1916 sobresurt Joan Fusté Vila quan esdevé el primer conservador del Museu Diocesà i el primer delegat del Patrimoni Artístic i Cultural del Bisbat de Lleida i el prevere Pere Armengol, iniciador d'una guia amb referències de totes les peces que havien ingressat al Museu Diocesà, entre altres».⁴ Per tant, i seguint mossèn Tarragona, el

Figura 1.
Fotografia del Seminari de Lleida, seu del Museu Arqueològic del Seminari Conciliar de Lleida.
Dècada de 1920. © Arxiu Ramon Farré.

Museu Diocesà de Lleida no rebé la consolidació definitiva fins que no es dotà d'una plantilla amb personal qualificat dedicat a les tasques de conservació i preservació del patrimoni, fet que es produí el 1916.

Breus apunts sobre la creació del Museu Arqueològic del Seminari Conciliar de Lleida

No insistirem gaire en les dades i documents que detallen la creació del Museu Diocesà de Lleida, ja que d'aquest tema n'han tractat a bastament altres autors.⁵ Només precisarem, com va fer en el seu dia Jesús Tarragona quan el vam entrevistar, que el primer nom que va rebre el museu lleidatà fou el de Museu Arqueològic del Seminari Conciliar Lleidatà (fig. 1), i que la seva missió fou, inicialment, molt distinta de l'actual.⁶

Per entendre-ho clarament, només cal llegir algun dels paràgrafs de la carta que el bisbe de Lleida, Josep Meseguer i Costa (Vallibona, Castelló, 9

3 BERLABÉ-PUIG 2009: 55.

4 TARRAGONA 2009: 502.

5 BERLABÉ 2009; BERLABÉ-PUIG 2009; BERLABÉ 2017.

6 Entrevista amb mossèn Jesús Tarragona, director del Museu Diocesà i Comarcal de Lleida de 1964 a 1997, efectuada el 30 de setembre de 2016.

de novembre de 1843 - Granada, 9 de desembre de 1920), adreçà al rector del Seminari de Lleida, el 7 de març de 1893, on manifestava les seves intencions:

Deseando fomentar la instrucción de los alumnos del Seminario Conciliar Diocesano, he determinado ampliar la enseñanza que se da en la clase de Arqueología Cristiana, estableciendo un Museo Católico donde pienso reunir los objetos artísticos que pueda haber, practicando cuantas diligencias estén a mi alcance a fin de que los alumnos aprendan a distinguir el carácter especial de las obras destinadas a la Religión Católica por las Bellas Artes. Me propongo con ello dar un nuevo mentis a la falsa ciencia, que o bien abusa de este elemento de ilustración, o arrebatada a las Iglesias sus tesoros para ostentar algo que sea digno de estudio. Tal se ve en algunos Museos, formados casi exclusivamente por objetos usurpados a templos [...] Que los Superiores y alumnos pidan al Cielo bendiga esta obra, y sea estímulo para la aplicación de los que más tarde han de utilizar los conocimientos arqueológicos en bien de la Iglesia y de la Sociedad.⁷

Aquests propòsits també foren exposats pel bisbe el dia que es posava la primera pedra per bastir el futur Seminari Conciliar de Lleida, el març de 1893. En aquell acte, el bisbe afirmava que

aprovecho para instalar como primera pequeña piedra de este modesto Museo Católico, un facsímil de la que se ha colocado en el cimiento del nuevo edificio, aunque reducida a menores dimensiones. A ella seguirán varios objetos.⁸

Quan Meseguer prenia aquesta decisió, ja feia més de tres anys que era al pontificat, ja que havia pres possessió del càrrec el 30 de desembre de 1889, per la qual cosa havia detectat i coneixia de primera mà les mancances del personal de la seva diòcesi.

Per tant, la idea inicial del bisbe Meseguer era molt clara a l'hora de fundar el museu: conjuminar l'estudi de l'arqueologia cristiana i la formació de seminaristes amb la tasca de preservació del patrimoni artístic. Paral·lelament, el bisbe també volia controlar les onades expansives dels

museus provincials, creats per les comissions provincials de monuments a finals del segle XIX, que furgaven impunement en els edificis desamortitzats de cada diòcesi a la recerca d'objectes valuosos. En segon terme, tot i les bones relacions que mantenien, també volia evitar que el Museu Diocesà de Vic, el primer d'aquest tipus creat a Catalunya, aconseguís apropiar-se, com ja havia fet, de peces d'art tan importants com el retaule de la Pietat de Castelló de Farfanya. En aquest sentit, a Lleida, el 1877, el catedràtic de Geografia i Història de l'Institut de Secundària, Miquel Ferrer Garcés, havia fundat i dirigia un museu d'antiguitats a l'edifici del Roser. Aquell fou el futur Museu Provincial (amb aquest nom ja constava el 1879), el qual depenia de la Comisión Provincial de Monumentos Históricos y Artísticos de Lérida, creada el 1874, i on, entre altres peces, havia ingressat la col·lecció numismàtica de Dídac Joaquim Ballester i altres objectes i llibres procedents dels convents desamortitzats com els d'Escarp, la Bas o Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes.⁹

Altrament, sobre la fundació del Museu Diocesà de Lleida, l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans* afirmava, el 1923, que:

En l'any 1893 el Bisbe de Lleyda, en Josep Messeguer i Costa, va fundar un Museu destinat a servir d'annex a la Càtedra d'Arqueologia Cristiana. Instal·lat a la primeria en la sala destinada a Biblioteca, dins el nou edifici del Seminari, va passar després a ésser definitivament instal·lat, a peu pla, en l'ala Nord del Seminari Major (1895). Ben aviat, sota el curós impuls del Bisbe Messeguer, la petita col·lecció inicial va anar convertint-se en un veritable Museu. Es colpidor d'anar seguint en les planes del *Boletín Oficial de la Diócesis*, les recomanacions del Bisbe Messeguer perquè es fessin donatius al Museu, i les anotacions d'entrades de nous objectes que s'hi troben. Comencen a fer-se precieuses adquisicions de retaules de la franja d'Aragó: s'inicia la col·lecció d'estatuària romànica i gòtica; el Ca-

9 Vegeu un primer esbós dels treballs engegats per la citada comissió a *Inventario de los legajos de las Comisiones Provinciales y de la Comisión Central de Monumentos Histórico-Artísticos*, Madrid, Real Academia de Bellas Artes de San Fernando (Archivo Biblioteca), 2001-2016, p. 229-233. En línia: http://www.realacademiabellasartessanfernando.com/assets/docs/comisiones/comisiones_provinciales.pdf (consulta: 11 març 2018). En la descripció de la feina de la comissió es detallava l'«actuación de la Comisión Científica y Artística provincial en la recogida de objetos procedentes de conventos suprimidos con vistas a la formación de la biblioteca y museo provinciales», p. 229. Vegeu també CASALS 2006: 248; 2013: 286.

7 BERLABÉ-PUIG 2009: 5-6.

8 FUSTÉ 1924: 6.

pítol de la Seu de Lleyda ingressa una sèrie d'objectes en dipòsit; el Bisbe de Vich, Dr. Morgades, fa esplèndides donacions d'objectes procedents de Ripoll i d'una col·lecció de monedes; el Museu es va integrant en totes les branques de l'Art i de l'Arqueologia; les seves portes són obertes als estudiosos. En l'any 1902, el Museu Diocesà de Lleyda comença a escampar la seva nomenada enfora del seu clos, i en l'Exposició d'Art Antic organitzada a Barcelona amb motiu de les festes de la Mercè, la seva cooperació, representada, principalment, per catorze imatges de fusta, romàniques i gòtiques, i per quatre imatges gòtiques de pedra, fou guardonada amb diploma d'Honor. Més tard, en 1908, va prendre part, el Museu, en l'Exposició d'Art retrospectiu de Saragoça, mereixent ésser distingida la seva participació amb les honors de Gran Premi. Finalment, en la magnífica Exposició de Creus, celebrada a Barcelona en 1913, fou representat el Museu, per una lluïda col·lecció.¹⁰

El text continuava valorant la tasca inicial duta a terme pel bisbe Meseguer, sobretot des del punt de vista pedagògic, en la formació dels seminaristes, però apuntava que «malgrat aquests èxits assolits, malgrat la seva creixença constant, el Museu havia perdut, des de l'any 1905, la ferma i segura empenta del seu fundador». Efectivament, Meseguer deixà el càrrec el 27 de març de 1905 per ocupar-se de l'arquebisbat de Granada. Per succeir-lo arribà Juan Antonio Ruano Martín (Gejuelo del Barro, Salamanca, 23 de novembre de 1840 - Lleida, 5 de gener de 1914), que va prendre possessió del bisbat el 14 de desembre de 1905: «omplert tot ell d'altres preocupacions, no fou massa fecund per a la vida del Museu».¹¹ Ruano morí el 7 de gener de 1914, i cobrí una etapa molt fosca per al museu, que no rebé l'impuls definitiu fins a l'arribada del bisbe Josep Miralles Sbert (Palma, 14 de setembre de 1860 - 22 de desembre de 1947).¹² El bisbe Miralles prenia possessió del seu càrrec

el 28 de maig de 1914, i l'Institut d'Estudis Catalans tenia molt clar que amb:

l'actual bisbe de Lleyda Dr. Miralles Sbert, el Museu ha tornat a trobar un decidit i intel·ligent protector. Han estat fetes noves crides a la generositat dels diocesans perquè hi duguin els objectes arqueològics valuosos que serveixen encara reclosos en llurs cases; s'han registrat altra volta, en la novella revista del Seminari titulada *Esperanza*, les entrades d'objectes amb llur procedència; s'han verificat fruitosos certàmens destinats a fomentar entre els seminaristes l'afició a l'arqueologia; es va arribar a escatir, mercès a enèrgiques i encertades disposicions del Dr. Miralles, la procedència de moltíssims objectes; es va començar, en fi, l'obra de catalogació del Museu. En aquesta obra, així com en la d'organització i sistematització, s'ha distingit el Reverent Joan Fusté i Vila, nomenat, pel Sr. Bisbe, Conservador del Museu Diocesà, una de les peces claus per entendre el que és avui en dia el Museu Diocesà i Comarcal de Lleida.¹³

En la ingent tasca inicial del bisbe Meseguer, ja documentada en el llibre d'Isidre Puig i Carme Berlabé,¹⁴ cal esmentar que, abans de Joan Fusté, altres sacerdots erudits i estudiosos de l'art van ajudar el bisbe, primer, a crear el museu, així com, després, a elaborar els primers inventaris, i també van intervenir directament en les primeres transaccions per aconseguir nodrir de material el museu. Com molt bé va dir Jesús Tarragona,

a més del bisbe Meseguer, des de 1893 trobem destacades contribucions a la recuperació del patrimoni artístic i cultural de la diòcesi de Lleida. Entre aquests cal remarcar la tasca de Laureà Soler, Lluís Ibáñez, Miquel Rosselló Capell i Celestí Mauri per ensenyar a apreciar i valorar el nostre patrimoni.¹⁵

Efectivament, en aquest període inicial, cal destacar, sobretot, les figures dels sacerdots Laureà Soler Montardit (Àger, Lleida, 5 de juliol de 1868 - Lleida, 25 de juliol de 1936) i Lluís Ibáñez, mestres del Seminari

10 *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1923, núm. 6, p. 816. Sobre el bisbe Josep Meseguer i Costa vegeu BERLABÉ-PUIG 2009: 17-21.

11 *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1923, núm. 6, p. 816.

12 També és cert que durant el pontificat del bisbe Miralles es van produir algunes vendes d'obres d'art de la diòcesi de difícil justificació (BERLABÉ 2009: 97). Potser per això Berlabé afirma que «l'època del bisbe Miralles és un període de llums i ombres que ve marcat per les grans vendes de patrimoni artístic de la diòcesi, per bé que es van fer en la més estricta legalitat. Val a dir també que durant aquest període el Museu va experimentar una important

revifada, que va incloure la remodelació dels espais, en bona part gràcies a les gestions del primer conservador Joan Fusté» (BERLABÉ 2009: 129-130).

13 *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1923, núm. 6, p. 816.

14 BERLABÉ-PUIG 2009.

15 Fusté també cita el reverend Julià Estrada, que va fer un donatiu, i el director de l'Institut de Batxillerat de Lleida, que donà set peces. (FUSTÉ 1924: 9).

durant els anys en què fou creat el Museu Diocesà de Lleida i delegats del museu quant a la seva formació i catalogació inicial el 1893.¹⁶ També contribuï a la creació del museu el seminarista Miquel Rosselló Capell, a qui es designà d'una manera privada per tenir cura del museu abans de 1902.¹⁷

De tots ells, el més notable fou, sens dubte, Laureà Soler, prevere i beneficiat laical de la catedral de Lleida. Soler va cursar els estudis eclesiàstics al Seminari de Lleida, els completà a Tarragona, on es doctorà en Sagrada Teologia, i fou ordenat sacerdot el 19 de desembre de 1891. Durant nou anys desenvolupà la seva tasca en diferents parròquies del bisbat, fins a 1901, any en què fou nomenat director espiritual del Seminari i professor del centre.

Soler era un prevere molt format i un intel·lectual inquiet, que contribuï al redreçament cultural del país, ja que, segons informava Pere Sanahuja, autor d'una història d'Àger, l'any 1961:

Tengo en mi poder el índice de todos los capítulos del Libro de Privilegios, hoy en poder del señor Fontdevila de Barcelona, y antaño propiedad del archivo municipal de Ager, que sacamos mosén Laureano Soler y un servidor en casa del señor Fontdevila de Barcelona, aunque la copia fue de puño y letra del reverendo.¹⁸

Mentre fou professor del Seminari contribuï a la formació del museu fent de mitjancer en algunes de les transaccions. La seva contribució fou important perquè una col·lecció de capitells provinents de l'abadia d'Àger ingressés al Museu Arqueològic del Seminari de Lleida. Soler s'encarregà personalment de recollir les peces, atès que era natural d'Àger.¹⁹ El diari *La Vanguardia* reconeixia que:

Notables son los restos arqueológicos procedentes de Ager, muchos de los cuales se conservan en el Museo Diocesano de Lérida, gracias á los esfuerzos del ilustrado sacerdote, hijo de la población, reverendo don Pedro Laureano Soler.²⁰

16 BERLABÉ-PUIG 2009: 75

17 TARRAGONA 2009: 502.

18 SANAHUJA 1961: 277.

19 També SANAHUJA 1961 informava que «obraba un fragmento del relieve de la Epifanía, de 0'43 metros de alto, que había recogido mosén Laureano Soler» de la col·legiata d'Àger, citat per DURLIAT 1973: 64.

20 *La Vanguardia*, 20 de juliol de 1913, p. 16.

Mentre s'encarregava d'organitzar el Museu Diocesà, Laureà Soler era, el 1896, secretari d'estudis del Seminari Conciliar i feia classes de Retòrica Poètica de Llatí. El curs 1897-1898 havia ascendit a secretari del Seminari Conciliar; era director espiritual del Seminari Menor; professor del tercer any de Retòrica, Perfecció de Llatí i Història d'Espanya, i de quart any de Poètica, Perfecció de Llatí i Història d'Espanya. Aquell curs també era professor de Religió i Moral a l'Escola de Mestres de Lleida.²¹ Altrament, el seu col·laborador en el museu, mossèn Lluís Ibáñez, era prefecte de col·legials del Seminari Menor i professor de Rudiments de Llatí i Castellà, Història Sagrada, i de Llatí i Geografia de primer any.²² Per ajudar-los, l'any 1902, el vicerector del Seminari, Ceferí Escolà, fundà una beca —que s'havia de proveir per oposició—, per dotar el museu d'un becari conservador. El primer alumne de Teologia becat fou Celestí Mauri.²³

D'altra banda, coincidint en el temps amb la marxa del bisbe Mesequer a Granada, el mateix any 1905, s'adjudicà a Laureà Soler un benefici de la catedral de Lleida, cosa que en determinà l'allunyament del museu.²⁴ Si a això hi afegim l'arribada d'un nou prelat, Juan Antonio Ruano Martín, que no manifestà la mateixa sensibilitat en el desenvolupament del museu que el seu predecessor, haurem de concloure que fins a l'arribada del bisbe Miralles, el 28 de maig de 1914, l'establiment va viure una època d'estancament. La foscor del període Ruano és tan evident que Joan Fusté manifestava, en la memòria que féu el 1918, que:

hauran de passar alguns anys per a que puguem saber els nous objectes que venen al museu a guardar-se per estralls del temps i de mans gens pietoses.

21 *Anuario Riera*, 1896, p. 927, i *Anuario Riera*, 1898, p. 905-906.

22 *Anuario Riera*, 1896, p. 927, i *Anuario Riera*, 1898, p. 905-906.

23 BERLABÉ 2009: 118.

24 Laureà Soler va engegar una tasca vital diferent, en què gestionà unes terres de la seva propietat regades pel canal d'Urgell i s'implicà molt en el moviment carlista. A més, es relacionà amb els elements culturals més tradicionalistes del país, com Valeri Serra i Boldú, i s'implicà molt amb la Pontificia y Real Academia Bibliográfica Mariana de Lérida, en la qual va actuar de jurat per decidir «un concurso para obtener un boceto, que represente adecuadamente a la Santísima Virgen como Medianera Universal de todas las gracias» (*El Siglo Futuro*, 1 de desembre de 1928, p. 4). Tot just esclatà la Guerra Civil, el dia 25 de juliol moria a mans d'uns milicians. Sobre aquestes qüestions, vegeu *La Vanguardia*, 7 de març de 1907, p. 9; 6 d'abril de 1908, p. 5, i 17 de febrer de 1926, p. 22; *El Correo Español*, 20 de març de 1907, p. 1, i Bisbat de Lleida, «Soler Montardit, Mn. Laureano» [consulta: 2 novembre 2016]. En línia: <http://www.bisbatlleida.org/es/persona-historica/soler-montardit-mn-laureano>.

No tenim des d'aqueix any (1905) fins al 1917 altres senyals de vida del Museu, que l'Exposició d'Art Retrospectiu de Saragossa, i l'Exposició de Creus Parroquials de Barcelona. [...] és cert que el Dr. Ruano, més lliurat a la cura de les parròquies que al foment de les arts, no va sentir per al museu l'entusiasme del seu predecessor.²⁵

Aquest poc entusiasme del bisbe Ruano penalitzà el Museu de Lleida de tal manera que Fusté afirmava que:

Quants objectes ingressaren des de l'any 1905 al 1917? Impossibile és fixar-ho. No es pot acudir a la resta o comparació de la suma total dels objectes avui guardats al Museu, amb la dels registrats al *Boletín* com ingressats durant el pontificat del Dr. Messeguer, doncs aqueix tampoc registrava sinó els que, per motius molt justos, convenien a la recapta del museu.²⁶

Per tant, el pontificat posterior del bisbe Miralles (28 de maig de 1914 - 3 de juliol de 1925) significà, en paraules de Berlabé:

una important revifada, que va incloure també la remodelació dels espais, en bona part gràcies a les gestions del primer conservador del Museu, Joan Fusté, nomenat pel bisbe Miralles, i a l'interès i la sensibilitat artística de Joan Bibiloni, capellà d'honor i familiar, vicesecretari de cambra primer i posteriorment secretari del bisbe Miralles.²⁷

A aquests eclesiàstics, hauríem d'afegir-hi Enric Mogues, que fou el millor ajudant de Fusté en la tasca de conservació del museu.

Joan Fusté Vila: vida eclesiàstica i social del primer conservador del Museu Diocesà de Lleida

Davant el consens general sobre la rellevància de Joan Fusté Vila (les Borges Blanques, Lleida, 24 de novembre de 1885 - Albelda, Osca, 23 de febrer de 1961) com a professor del Seminari de Lleida i primer conservador del seu Museu Arqueològic del Seminari Conciliar de Lleida,

25 Amb tot, el mateix Fusté aclaria que Ruano «no deixà perdre, per això, les circumstàncies que se presentaven per a reunir noves riqueses artístiques i per a lluir-les d'un modo força aventatjós» (FUSTÉ 1924: 16-17).

26 FUSTÉ 1924: 18.

27 BERLABÉ 2009: 130.

Figura 2
Fotografia del pare de Joan Fusté, Sebastia Fusté Carbonell, vestit de carlista.
©Arxiu Joan Giné.

ens ha semblat convenient elaborar una primera aproximació biogràfica al voltant d'aquest sacerdot per conèixer i valorar les seves aportacions a la gestió i promoció en els inicis del museu lleidatà.

Joan Fusté Vila va néixer a les Borges Blanques, el 24 de novembre de 1885. Era el tercer dels nou fills que el matrimoni format per Sebastia Fusté Carbonell i Rosa Vila Farré va engendrar.²⁸ El seu pare fou un reconegut carlí de la zona, amb qui Joan no va tenir una relació fàcil ni cordial. El pare va casar-se amb una rica pubilla de les Garrigues, la citada Rosa Vila, a la qual va arruïnar per les seves dèries polítiques²⁹ (fig. 2).

El jove Joan Fusté, després d'estudiar la primària a les Borges, va ingressar al Seminari Diocesà de Lleida, on va cursar la carrera eclesiàstica: quatre anys d'Humanitats, tres de Filosofia i sis de Dogma i Moral,

28 CORBERA 2011.

29 Segons manifestà Jesús Tarragona, amic dels dos, en l'entrevista del 30 de setembre de 2016. Un nebot de Joan Fusté Vila, Joan Giné, ens ha facilitat algunes dades familiars, informacions, documents i fotografies per elaborar aquest treball a través de converses telefòniques i correus electrònics. Entre altres dades ens va donar el nom dels avis paterns, Antonio Fusté Vilafranca i Rosa Carbonell Gironella, i materns, Antonio Vila Safont i Paula Farré.

fins que va obtenir el grau de llicenciat en Sagrada Teologia amb nota de *Meritissimus*. En acabar, fou ordenat sacerdot l'11 de juny de 1911.

La seva primera destinació fou de coadjutor a l'església de Santa Maria de Montsó, el 4 de novembre de 1911, on va romandre dos anys. El curs 1913-1914, concretament l'1 de setembre de 1913, ingressava com a catedràtic de Literatura Preceptiva, Història d'Espanya i Perfecció de Llatí al Seminari de Lleida. L'any següent (1915-1916), augmentava la seva docència impartint, a més de les anteriors, les assignatures d'Història de la Literatura i Oratòria Sagrada, i s'ocupà, també, de la majordomia del Seminari. Aquell mateix any 1915, i fins a 1924, fou confessor de les monges de l'Ensenyança, i de 1920 a 1922, consiliari de l'Associació de Mestres Catòlics.³⁰ Altrament, un cop es fundà la Casa d'Exercicis Espirituals de Cristo Rey de Lleida, va alternar amb els pares Serrat i Riera els exercicis en aquella casa i va fer propaganda espiritual a Alguaire, Almenar, Castelló de Farfanya i Vilanova d'Alpicat.³¹

A més a més, i per indicació del bisbe Ruano, va engegar una tasca social agrària per les terres lleidatanes, promovent la fundació d'una seu de l'Institut de Sant Isidre a les Borges Blanques i fent conferències en alguns pobles d'aquest districte.³² També, comissionat pel bisbe Ruano, participà en la primera assemblea d'Acció Catòlica celebrada a Madrid el 1912.³³ El 1923 va optar a la canongia de Tarragona, que deixà vacant per defunció Joaquim Gou, tot i que fou guanyada pel reverend Franch.³⁴

Com ja hem dit, mentre estava al Seminari de Lleida com a professor, fou nomenat primer conservador del Museu Diocesà de Lleida el 1916, un lloc que ocupà fins a 1925. Durant aquests anys actuà com a delegat cultural del bisbe i el substituïa en les seves absències en la Comissió Provincial de Monuments Arqueològics i Històrics de la Província de Lleida.³⁵ Des del seu lloc de conservador va escriure, el 1918, *El Museu*

Arqueològic de la Diòcesi de Lleida: història, organització i importància del mateix, una memòria de cabdal importància per entendre l'origen i formació del Museu Diocesà de Lleida. Aquest treball fou premiat al Concurs de Museus organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans l'abril de 1919. En reconeixement de la seva tasca, Joan Fusté fou nomenat membre de la prestigiosa Acadèmia Arqueològica de Tarragona.³⁶

Durant els anys en què fou professor del Seminari, Joan Fusté desenvolupà diversos càrrecs en l'àmbit cultural eclesiàstic. Així, segons explicava en una relació de mèrits:

al fundarse en el Seminario Conciliar la revista Esperanza (en 1917) fui nombrado del Consejo de Redacción, con el Ilmo. Señor Borrás y el Reverendo D. Buenaventura Pelegrí, encargándome de las secciones de Historia, Fomento de Vocaciones y Noticias.

Durant aquests anys també va escriure als diaris catòlics lleidatans *Diario de Lérida* i *Correo de Lérida*, en els quals «llevó las campañas contra la Blasfemia y contra el Espiritismo; como también la sección Evangélica».³⁷ Membre de la Reial i Pontificia Acadèmia Mariana de Lleida, fou nomenat durant uns anys vocal del jurat qualificador del seu certamen literari anual.³⁸

Alguns problemes personals i enfrontaments motivaren el seu trasllat com a ecònom, l'1 d'abril de 1925, a la parròquia de Rosselló, on es va emportar els seus pares, ja molt grans, a viure amb ell. Fusté va dirigir la parròquia durant cinc anys i continuà la seva labor de promoció social agrària fundant el Sindicat Agrari de Rosselló.³⁹ Finalment, el juny de 1930 es va presentar i va guanyar el curat de l'excol·legiata d'Albelda en les darreres oposicions que es van celebrar a la diòcesi; prengué possessió del càrrec l'1 de juliol de 1930 i el desenvolupà fins al dia que morí, el 1961.⁴⁰

Amb tot, va haver de deixar aquest lloc temporalment el juliol de 1936, arran de la Guerra Civil espanyola (1936-1939). Fusté va marxar, acompanyat d'altres sacerdots, per camins secundaris, fins que va traves-

30 Arxiu Diocesà de Lleida (ADLL), fitxa personal de Joan Fusté Vila.

31 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

32 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

33 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

34 *La Vanguardia*, 23 de maig de 1923, p. 12.

35 ADLL, fitxa personal de Joan Fusté Vila. El 1919 el bisbe Miralles presidia la citada comissió. Cervantes Virtual, «Comisión Provincial de Monumentos Históricos y Artísticos de Lérida», Sesión del 13 de enero de 1919» En línia: <http://data.cervantesvirtual.com/manifiestacion/262918> (consulta: 2 novembre 2016).

36 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

37 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

38 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

39 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

40 ADLL, fitxa personal de Joan Fusté Vila.

Figura 3
Passaport que utilitzà Joan Fusté durant la Guerra Civil, amb la seva signatura.
© Arxiu Joan Giné.

sar la frontera amb França. Els sacerdots van arribar tan apurats a Avinyó que un va morir a l'hospital. De França passà a Roma i des d'allí va retornar a Espanya per Irun. Un cop en territori nacional, cercant seguretat, es va traslladar a Galícia el desembre de 1936, on fou nomenat capellà de la Casa de Misericòrdia de Santiago de Compostel·la. L'octubre de 1937 fou nomenat director del Reformatòrio de Menores i capellà de la Casa-Cuna a la Corunya⁴¹ (fig. 3).

El 1938, seguint les tropes nacionals, tornava a la parròquia d'Albelda quan aquesta vila fou presa als republicans. Un cop allí, va organitzar la secció de Frentes y Hospitales a la casa rectoral, on va atendre els ferits de la batalla del Segre fins que quedà lliure la carretera de Balaguer a Lleida.⁴²

Fusté es va dedicar, durant la postguerra, a restaurar la vida espiritual del poble i la material de l'església, molt afectada per la guerra. També va dirigir la restauració de l'interior del temple, va adquirir noves imat-

41 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

42 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

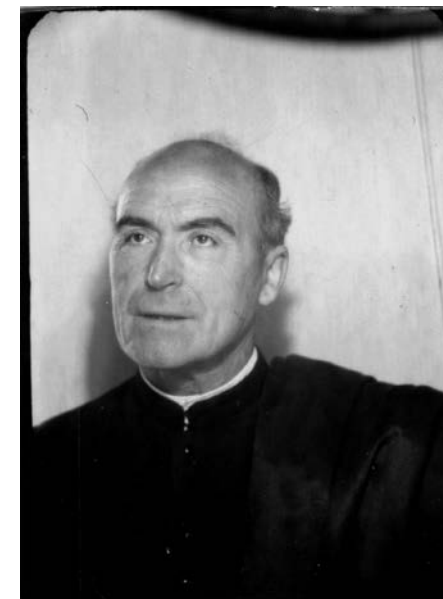

Figura 4
Fotografia de Joan Fusté Vila en la seva etapa com a rector d'Albelda.
© Arxiu Joan Giné.

ges i va rehabilitar les confraries de las Hijas de María i de l'Apostolado de la Oración.

Del temps que va romandre a Albelda, són recordades la seva tasca religiosa, la social i l'arqueològica (fig. 4). D'aquesta manera, com a religiós fou un bon company parroquial, que solia mantenir reunions periòdiques cada dijous a la tarda amb els seus col·legues dels municipis d'Albelda, Alcampell i Tamarit. En aquest sentit, mossèn Jesús Tarragona, que fou vicari de Tamarit de Llitera de 1948 a 1949, recorda que els rectors i vicaris de Tamarit, Alcampell i Albelda se solien trobar a mig camí i parlaven, tot passejant pel camp, de les coses que atenyien les seves respectives esglésies. A més, mossèn Tarragona, en l'entrevista que ens concedí el 30 de setembre de 2016, ens va donar algunes pistes sobre el tarannà humà de Joan Fusté. Segons el recordava Tarragona, Fusté era un home amb un fort caràcter, cosa que li havia causat alguns problemes en l'anterior destinació com a professor del Seminari. Parlava amb un to molt alt i enèrgicament, de manera que es feia notar en qualsevol reunió. També era amant de la tradicional litúrgia catòlica i no tolerava bé els canvis o renovacions. Així, per exemple, era contrari que els sacerdots

vestissin de carrer i defensava la sotana com a hàbit tradicional dels capellans. Fins i tot, i com ja hem dit, el seu caràcter el va enemistar temporalment amb el seu pare, Sebastià, un reconegut carlí de les Borges.⁴³ En aquest apartat més eclesiàstic, podem dir que va participar, enviant-hi comunicacions, en un congrés catequístic celebrat a València i en un congrés eucarístic sobre la primera comunió celebrat a Barcelona.⁴⁴

D'altra banda, en l'aspecte social, va estendre a tots els racons del municipi les proclames de la doctrina que volia impulsar l'Església. D'aquesta manera, va participar en la fundació del Sindicat Agrícola d'Albelda i s'implicà en la Cooperativa Agrícola Sant Isidre, de la qual fou consiliari. El 1946 va organitzar la Secció de Caixa Rural, on es guardaven algunes cartes amb el cap provincial de l'Obra Sindical d'Osca per aconseguir aquest fi.⁴⁵

El seu interès per l'agricultura el portà a parcel·lar, a la dècada dels trenta del segle xx, una de les principals finques d'Albelda, que va sortir a la venda en lots de set hectàrees, per intentar pal·liar el problema del minifundi. Segons recorda mossèn Tarragona, l'explotació d'aquestes finques li ocasionà també alguns problemes amb els llogaters, que algun cop es van resoldre als jutjats.⁴⁶ Més endavant, a la dècada dels quaranta i els cinquanta, va fer gestions amb l'Instituto Nacional de Colonización per parcel·lar i distribuir entre els veïns d'Albelda diverses finques improductives per afavorir el cultiu dels arbres fruiters. En total, al municipi d'Albelda va parcel·lar un mínim de 150 hectàrees, la qual cosa suposà la creació de vint nous propietaris.⁴⁷

Finalment, va desenvolupar una tercera tasca a la parròquia, la d'investigador de la història local. Bon coneixedor de la prehistòria i l'arqueologia, va descobrir i va estudiar el jaciment de Castellassos, cap a 1943, situat a dos quilòmetres d'Albelda.⁴⁸ Va obtenir permís del Govern

per explotar-lo, i hi va trobar i catalogar una gran quantitat de materials d'època ibèrica. De totes les seves troballes destaca el descobriment de les dues conegudes estàtues sedents, avui dipositades a l'Ajuntament d'Albelda i al Museu Provincial d'Osca, que va recollir del vessant de Sant Sebastià. Sobre la seva tasca als Castellassos va publicar diversos articles a la revista *Ciudad* i al diari *La Mañana* de Lleida.

No obstant això, la comunitat arqueològica actual és molt crítica amb la confusa intervenció de Joan Fusté en aquest jaciment. Així, un grup d'estudiosos explicava en el I Congrés d'Arqueologia i Patrimoni Aragonès (2015) que:

El yacimiento fue intervenido a mediados del pasado siglo por el párroco de Albelda Mn. J. Fusté, impulsando prospecciones y excavaciones sin método arqueológico, en las que se recuperaron abundantes materiales, gran parte de ellos en paradero desconocido actualmente [...] Debemos mencionar en este punto la atribución a Los Castellassos que realizó Mn. Joan Fusté de las dos estatuas sedentes conservadas en el Museo de Huesca y el ayuntamiento de Albelda respectivamente, datadas entre los siglos III y I a.C., aunque algunos autores plantean una cronología medieval. [...] No obstante, se conservan documentos gráficos que muestran como antes de la Guerra Civil ambas figuras coronaban la fachada de la ermita de San Roque de la localidad a modo de pináculos.⁴⁹

Altrament, Josep Alfons Tarragó Pleyan, delegat d'Informació i Turisme de Lleida i secretari general de l'IEI, recordava amb melancolia, en la revista *Ilerda* (1963), en un número dedicat a la memòria de Josep Sol Ballespí, que:

en el límite entre los términos municipales de Albelda, Alcampell y Tamarite de Litera. En el entorno de un cerro destacado y próximo al arroyo de la Penella se encuentran los restos de un poblado ilergete al que se superpone una fortificación de la cual se conservan los restos de sendos torreones. Tradicionalmente se consideró dicha construcción un *castellum* de época romano-republicana, idea asumida y reiterada por la literatura arqueológica posterior, aunque actualmente se tiende a considerarla de época islámica. Alrededor de este núcleo se encuentran restos constructivos y materiales que denotan que el conjunto conoció una ocupación extremadamente dilatada en el tiempo» (CAMAÑES ET AL. 2016).

49 CAMAÑES ET AL. 2016.

43 Entrevista amb mossèn Jesús Tarragona, efectuada el 30 de setembre de 2016.

44 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

45 CORBERA 2011.

46 Entrevista amb Jesús Tarragona, 30 de setembre de 2016.

47 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

48 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, carta d'Eduard Aunós, ministre de Justícia, a Joan Fusté Vila, 9 d'octubre de 1943. En aquesta carta es descobreix que Aunós va fer de mitjancer amb el comissari general d'Excavacions Arqueològiques, perquè Fusté pogués excavar als Castellassos. D'altra banda, Camañes descriu: «El yacimiento de Los Castellassos, se halla

en una visita que hicimos hacia 1958 al reverendo don Juan Fusté Vila, cura párroco de Albelda, nos invitó tan excelente amigo a recorrer el yacimiento no suficientemente conocido todavía, que si bien se encontraba en la provincia hermana de Huesca, contenía al criterio del sacerdote, antiguo director del Museo Diocesano de Lérida, muchos testimonios relacionados con la civilización de los ilergetes. Se trataba del montículo de Castellazos, de cultura rupestre, digna en verdad de estudio. Puede asegurarse que era peligroso y arriesgado para nosotros, vestidos a lo ciudadano, remontar aquellos escarpados y cogidos difícilmente a las rocas y salientes del terreno, trepar más que ascender por aquellos quebrados hasta arriba. Sol subió como el primero siguiendo a Mn. Fusté, acostumbrado a aquel camino de montañeros, y ya en la cima, comentó no sin ironía, que nadie sospecharía de nuestras hazañas de escaladores, llevadas a termino con cierto riesgo en aras de la Arqueología. No podía sospechar él, que unos años más tarde, aquella anécdota, llenaría unas líneas en su recuerdo.⁵⁰

L'amistat amb Tarragó Pleyan, un home de gran poder a la Lleida franquista, el mantingué en contacte amb la capital de Ponent. D'aquesta manera, va col·laborar en diverses publicacions de l'IEI, en què explicava les troballes del jaciment, i també en els actes commemoratius del V Centenari del Reis Catòlics (1951), amb un assaig titulat: «Lérida en la guerra de los payeses de remensa».⁵¹ A més a més, el 23 de gener de 1950, el mateix Tarragó invitava Fusté perquè el divendres d'aquella setmana, a les vuit del vespre, fes una conferència sobre Indíbil i Mandoni.⁵²

Als Castellassos, Joan Fusté solia fer-hi visites arqueològiques guiades per als col·legis, acadèmies, professionals i universitaris del «castro ibérico», així com xerrades i jornades divulgatives.⁵³ També va conèixer i estudiar el ric arxiu de la col·legiata d'Albelda, abans de ser cremat durant la Guerra Civil, el 1936, i els protocols notariais que contenia. En deixà algunes notícies a les «Notas históricas de la villa», publicades en

alguns programes de festes d'Albelda. Després d'una intensa i polièdrica vida, Fusté va morir el 23 de febrer de 1961 a la casa parroquial d'Albelda i fou enterrat al cementiri municipal.

M. Talp, veí d'Albelda que el va conèixer personalment, va dir, uns anys més tard, que:

El record que tenim és el d'una persona que atenia a tothom, sense cap discriminació i es posava molt content quan la canalla el saludava i li feia un petó a la mà. Li interessava molt que anés amunt el nivell cultural del poble: estava en contacte amb els mestres i feia excursions als Castellassos amb les escoles. Els nens i nenes es sabien de memòria el *Dies Irae*, que es cantava als enterraments. Quan va començar la moda dels vestits d'organdí i brodats per a les comunions, a ell no li va fer gaire gràcia; en canvi sempre tenia una paraula agradable per a les que anaven més senzilletes (això és un gran record personal). En aquest sentit, li va agradar molt la iniciativa d'una mestra de preparar algunes alumnes per a fer el Batxillerat. Ell feia les classes de llatí sense cobrar. S'aprenia la gramàtica com a ningú i ensenyava les traduccions de tot el llibre. Fins i tot van venir a aprendre llatí d'altres pobles. Eren temps difícils, però el poble estava tranquil. Crec que va ser conciliador i no es va definir mai a favor de cap política. Admirava als alemanys de la postguerra, per com ho havien reconstruït tot. Segurament tenia preferència per la democràcia.⁵⁴

L'aportació de Joan Fusté com a conservador del Museu Diocesà

Un cop hem vist les traces vitals més significatives de Joan Fusté Vila, en aquest segon apartat del nostre treball ens centrarem en la seva obra com a conservador del Museu Arqueològic del Seminari de Lleida, entre el setembre de 1916 i l'abril de 1925. El seu nomenament, explicat pel mateix Fusté en la citada memòria del museu de 1918, es produí perquè:

vistos l'increment dels estudis arqueològics, la afluença de persones saberudes en aqueix ram que venien a visitar el Museu, i la conseqüent necessitat d'un catàleg; al començar el curs acadèmic de 1916 a 1917, l'actual senyor bisbe (Miralles) nomenà conservador del Museu al reverent D.

50 TARRAGÓ 1963.

51 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, relació de mèrits de Joan Fusté Vila.

52 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, invitació de Josep A. Tarragó a Joan Fusté Vila, 23 de gener de 1950.

53 Arxiu Joan Giné, nebot de Joan Fusté, carta de Guillermo Fernández, representant de l'Acadèmia Künel, d'Altorricó (Osca), 24 d'octubre de 1957.

54 TALP 2011.

Joan Fusté Vila, indicant-li la conveniència de catalogar i ordenar, dintre de les greus dificultats que presenta, els objectes tots del Museu Diocesà.⁵⁵

Aquell càrrec de conservador el desenvolupà sense cobrar, ja que el Museu Diocesà, en aquesta primera etapa, no rebia cap finançament, i només es cobrien les despeses imprescindibles per preservar el fons del bisbat.⁵⁶

Curiosament, el bisbe Miralles fou nomenat bisbe coadjutor de Barcelona el 3 de juliol de 1925, per la qual cosa abandonà el bisbat de Lleida el mateix any que Fusté deixava el seu càrrec de conservador. La coincidència en el temps de l'estada del bisbe amb les funcions de Fusté fa que lliguem els seus recorreguts vitals amb el desenvolupament de l'establiment.

D'aquesta manera, en prendre possessió del càrrec de conservador, Fusté i el bisbe Miralles tenien cinc objectius a desenvolupar en el Museu Diocesà de Lleida: en primer lloc, «recollir les riqueses disperses a la Diòcesi de Lleida, per tal d'evitar el perill de llur destrucció, o de què passin a l'estranger»; en segon lloc, posar de manifest el paper protector de l'Església en l'art; en tercer lloc, que els seminaristes i sacerdots apreciessin els objectes de valor i els recollissin sense perill d'engany; en quart lloc, «evidenciar l'activitat artística del nostre poble, i dels aragonesos, nostres veïns i germans», i, finalment, en cinquè lloc, «determinar el grau de mútua influència entre els dos pobles veïns».⁵⁷ Tot i això, aquell càrrec de conservador portava inherent una funció multidisciplinària, ja que Fusté hagué de fer de director, conservador, negociant, catalogador i del que fes falta, com a molt amb l'ajut d'un becari, que el 1918 era Arcadi Alemán Llobera.

Tanmateix, hem de considerar que, amb la decisió del bisbe Miralles de nomenar mossèn Joan Fusté Vila conservador del museu el 1916, la institució encetava la seva majoria d'edat. El museu tenia uns objectius inicials clars, adaptats a la lògica museística moderna, i decidia nomenar un tècnic perquè els dugués a terme. A partir de llavors, Fusté inicià una tasca ingent per fer un primer inventari del fons i endegà la restauració de l'elevat nombre de peces que havien ingressat al centre en els anys

previs, a vegades d'una manera desordenada i sense una classificació prèvia.⁵⁸ Segons J. Batlle, quan Fusté ocupà el càrrec, el 1916, el museu no era

más que una aglomeración de material; está falto de una mano técnica y hábil que seleccione y, formando catálogo, lo ordene artística y cronológicamente, labor de absoluta necesidad para evitar las impresiones pesadísimas, el amontonamiento y desorden que cansa al visitante en un claroscuro que no permite distinguir detalles y miniaturas.⁵⁹

En aquest sentit, tal com confessava Fusté en la memòria feta el 1919 i publicada el 1924, la catalogació inicial del museu fou molt difícil:

En cap museu, potser, era tan difícil la catalogació com en el de Lleida. Descuidada amb tota la deliberació i sistemàticament, encara que amb fi plausible, l'anotació de la procedència de les antiguitats per tal que ningú pogués venir amb inoportunes reclamacions, i coneixent-se pel *Boletín* solzament la de les que li semblava el senyor Bisbe, avui s'era feta molt laboriosa la tasca d'averiguar la procedència, doncs mai havia tingut conservador i gairebé són ja morts els clergues i particulars que havien fet l'ingrés; i si bé és cert que viu encara l'arquebisbe de Granada, com podria recordar la procedència de tantes i tantes peces que se'n van a la ratlla de 2.000.⁶⁰

Per tant, la primera tasca que dugué a terme Fusté fou l'ordenació del fons per fer-ne un primer inventari i conèixer, així, què contenia el Museu Diocesà de Lleida. En aquest sentit, el bisbe Miralles, entusiasta com Meseguer de l'arqueologia cristiana, inaugurà uns certàmens literaris en què es reservà un premi a aquesta disciplina. En un d'aquests certàmens resultà guanyador el subdiaca Enric Mogues Casanova, amb una *Guía histórico descriptiva del Museo*, que Fusté, amb sinceritat, considerà «molt interessant, encara que incompleta».⁶¹

Atesos els problemes per determinar la procedència d'algunes peces, el bisbe Miralles va escriure a tots els sacerdots de la diòcesi perquè

55 FUSTÉ 1924: 26.

56 FUSTÉ 1924: 26.

57 FUSTÉ 1924: 26.

58 FERNÁNDEZ 1997: 308.

59 BATLLE 1917.

60 FUSTÉ 1924: 29.

61 FUSTÉ 1924: 19.

donessin alguna informació sobre les obres desconegudes del museu, i repetí aquesta petició en els exercicis espirituals de 1917. La seva crida tingué efecte i «ara és coneguda la procedència de la major part de les peces; i amb això la tasca ha esdevingut molt més fàcil, i la classificació que més tard se faci, estarà menys exposada a equivocacions». En la memòria suara citada, Fusté explicava el sistema de classificació que seguia:

cada objecte porta el seu nombre, i a aqueix nombre li correspon una papereta, tamany 10 × 25 que registra, ara per ara, la secció deguda, l'objecte, i la procedència, com també notícies històriques si se'n saben. Una volta recollides aqueixes dades, aleshores es determina l'estil i el segle. A l'ingressar un objecte qualsevol al Museu, se li dona el nombre següent a l'últim entrat, i se'l posa a la seua secció corresponent, sense fer cas de la numeració dintre de cada una de les seccions esdevingui saltada. Així mai serà necessari modificar la numeració, i com les papeletes estan col·locades segons l'ordre dels nombres, com les planes d'un llibre, es cosa molt fàcil trobar quants datos tingui el Seminari cadascú dels objectes.⁶²

El 1918, després de dos anys d'intensos treballs, Fusté havia acabat l'inventari i havia avaluat el fons del museu, que disposava de «1815 peces majors, totes elles autèntiques, sense que hi hagi cap reproducció entre les apuntades».⁶³ Després de fer aquest primer inventari del fons, hagué d'adaptar els espais del museu al nou pla d'estudis implantat pel bisbe Miralles, que incloïa més assignatures, per la qual cosa el museu va perdre el Saló d'Honor que, prèviament, hi havia habilitat el bisbe Meseguer el 1905 per exposar les peces més notables del museu.

En aquest sentit, tot i que el Museu Diocesà tenia la funció inicial de formació dels seminaristes, des de 1898 el bisbe Meseguer havia decidit obrir les portes del centre als experts i a les autoritats eclesiàstiques. Aquell any el visitava el director del Museu Arqueològic de Tarragona, Àngel del Arco Molinero, i l'any següent ho feia el conservador del Museu Episcopal de Vic, Josep Gudiol.

Posteriorment, s'impulsà la tasca de divulgació, i el 1902 el Museu Diocesà de Lleida presentava una mostra de la seva col·lecció en l'Exposició d'Art Antic de Barcelona, la qual cosa esdevenia, en paraules de Fusté, «la presentació del Museu Diocesà al món arqueològic».⁶⁴ L'entrada continuada d'obres en els anys anteriors havia obligat a una primera ampliació del museu a l'ala nord del Seminari el 1902-1903, i a la creació, al mateix temps, de l'esmentat Saló d'Honor per a les millors peces, cosa que, en opinió de Fusté,

solucionava (inicialment) dos problemes que per necessitat es presenten en els començos de tal mena d'institucions: el fer-los perdre l'aire de magatzems d'objectes, i fer ressaltar la importància de les joies que s'ho mereixen.⁶⁵

Aquesta visió de Fusté emfatitzava la seva capacitat i qualitat museística com a primer conservador del Museu Diocesà de Lleida.

Atesa la nova problemàtica dels espais plantejada pel bisbe Miralles el curs 1915-1916, que volia adaptar el Saló d'Honor per impartir-hi docència, Fusté va reubicar el fons del museu en tres sales del Seminari, segons el format i la temàtica de les peces. En aquest sentit, fins a aquesta primera redistribució de Fusté, els objectes s'havien aplegat en les dependències del Seminari sense gaire ordre.

D'aquesta manera, a la primera sala (catorze metres de llarg per cinc d'ample i sis d'alçària), que ell anomenava de la Verge Maria, «per constituir-hi les seues imatges una riquesa potser única a Catalunya», s'hi exposaven les obres d'escultura de fusta i de pedra, i de pintura sobre tela, a més de la col·lecció numismàtica, la indumentària, la ceràmica i el material arqueològic. A la segona sala, que Fusté anomenava de la Maqueta de la Catedral Nova (set metres de llarg per cinc d'ample i sis d'alçària), hi havia objectes de diferents tècniques: pintura sobre fusta, pintura sobre taula, relleus de fusta, una làpida, tres cantorals, dos frontals, un sagrari i la maqueta de la catedral del segle XVIII. Finalment, a la tercera sala, que anomena dels Apòstols (vint metres de llarg per cinc d'ample i sis d'alçària), hi havia

62 FUSTÉ 1924: 29.

63 ABL, «Inventario del Seminario Conciliar de Lérida 1918», 1 de gener de 1919, calaix 47. FUSTÉ 1924: 22; BERLABÉ 2009: 131.

64 FUSTÉ 1924: 13.

65 FUSTÉ 1924: 15.

Figura 5
Fotografia del Museu de Lleida el 1918, després de la reforma d'espais duta a terme per Joan Fusté com a conservador. La vista està feta des de la Sala de la Verge Maria; al centre s'hi pot apreciar la petita sala de Maqueta de la Catedral Nova, i al fons, la Sala dels Apòstols, perquè és on hi havia les escultures dels dotze apòstols de la porta occidental de la Seu Vella de Lleida.
© Fons Salvany. Biblioteca de Catalunya.

obres de pintura sobre fusta, sobre tela, relleus de fusta, sagraris, arquetes, objectes d'orfebreria, els dotze apòstols de la porta occidental de la Seu Vella, els tres frontals romànics i la cadira de Sixena, entre d'altres⁶⁶ (fig. 5).

A més a més, Fusté coneixia que «hi ha molts manuals que donen regles per ordenar els museus», però advertia que hi havia dues dificul-

tats que sovint no es tenien en compte: «les exigències dels locals; doncs no totes les corporacions poden tindre un edifici o sales expressament destinades a Museu», i «el propi modo d'ésser del museu. De manera que les normes d'ordenació d'un museu concret mai deurien donar-se a priori sinó a posteriori». Tenint en compte aquests dos supòsits, Fusté ordenà les sales per mostrar «la successiva evolució, dintre de l'ordre cronològic de les arts aplicades [...] Dintre de cada època s'agruparan els objectes per regions i escoles».⁶⁷

Amb la nova distribució dels fons —per temes, èpoques artístiques i objectes afins— acabada, el el bisbe Miralles i Fusté es plantejaren una tasca divulgativa del museu més ambiciosa que la dels seus predecessors, per la qual cosa van obrir les portes del centre a la ciutadania per la Festa Major de Lleida de 1917 (11 de maig, matí i tarda). Amb aquesta decisió es presentava públicament a la ciutat el fons del bisbat per primer cop.

Després d'aquesta intensa feina inicial per fer el primer inventari, readaptar els espais del museu i engegar una primera tasca de divulgació, Fusté va elaborar una memòria, que ja hem citat a bastament, que presentà al Concurs de Museus organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans, un esdeveniment anual que s'havia començat a celebrar el 1917 i que es mantingué ininterrompudament fins a l'inici de la Guerra Civil, el 1936. La primera edició fou guanyada per Josep Gudiol i Cunill, conservador del Museu Episcopal de Vic; la segona, per Jaume Bofarull i Cendra, director del Museu Diocesà de Tarragona, i la tercera, celebrada el 1919, per un treball presentat per Joan Fusté, conservador del Museu Diocesà de Lleida. La memòria sobre el museu s'imposà en aquesta edició a un treball presentat pel Museu Arqueològic Diocesà de Solsona. La ponència que dictaminà el premi estava formada per Francesc Martorell i Trabal i Josep Puig i Cadafalch. Tot i aquest èxit, el treball no es va publicar fins a 1924 a la Impremta Mariana de Lleida, amb el títol: *El Museu Arqueològic de la Diòcesi de Lleida. Història, organització i importància del mateix*. L'obra era una succinta descripció de 33 pàgines, en un format de 18 centímetres, que detallava la formació del museu, la seva història i el moment que vivia, així com un primer inventari on enumerava l'entrada

66 BERLABÉ-PUIG 2009: 58-59.

67 FUSTÉ 1924: 28.

anual de gran part de les peces que contenia, sobretot les més importants.⁶⁸

El premi aconseguit, de 1.500 pessetes, es va destinar a l'arranjament de tres sales de la planta baixa del Seminari Major de Lleida per distribuir millor les peces del Museu Diocesà. El projecte s'encarregà a l'arquitecte Joan Bergós i Massó, sota la supervisió i el disseny d'un tècnic especialitzat:

el nuevo museo constará de tres largas naves con ventanales a la fachada, Norte, y claustro. La nave anterior —fachada— dividida en 5 salones, se destina a la pintura en los cuatro primeros, y a la cerámica en el último. La escultura, con la orfebrería y la indumentaria litúrgicas se guardarán en la nave media, y la interior —claustro— quedará habilitada para la numismática y escultura de piedra. El extremo Norte de las naves media e interior formarán un salón con ventanas al huerto, y aquí podrá estudiar, el visitante, los muebles, paleografía y bibliografía. Para facilitar en lo posible la entrada al público, sin extorsiones de la disciplina escolar, el Museo tendrá su puerta de entrada en el salón de visitas del Seminario Mayor.⁶⁹

Cap al febrer de 1921, l'obra de condicionament estava acabada, de manera que

los vastos conocimientos del joven arquitecto han permitido implantar en nuestro Seminario las modernísimas distribuciones de los más famosos museos modernos. Estos saloncitos permiten, de un solo golpe de vista hacerse cargo de las características de un estilo, periodo, o escuela, determinados.

Amb aquest arranjament, les visites d'especialistes guiats per Fusté s'hi succeïren, con la del rector de Naens, Jaume Cases, vicari de Santa Madrona (Barcelona); l'antiquari Juan Lafora, de Madrid, i Walter W. S. Cook, de l'Institut Arqueològic d'Amèrica.⁷⁰

Un cop feta la primera i urgent tasca de catalogació i reordenació del museu, Fusté es dedicà, sobretot, a la recerca i salvaguarda del patrimoni de la diòcesi entre 1919 i 1925.

68 ALCALDE 2011: 168; FUSTÉ 1924: 9-16.

69 FUSTÉ 1920a: 8-9.

70 FUSTÉ 1921a: 31-32.

Tot i que, segons Berlabé, «l'època del bisbe Miralles és la de les grans vendes del patrimoni artístic de la diòcesi», ja que «la Junta de Museus de Barcelona adquirí les obres més importants que haurien de conformar les grans col·leccions artístiques, entre les quals s'hi compten alguns objectes adquirits a l'àmbit geogràfic del Bisbat de Lleida»,⁷¹ també és cert que la política de captació d'obres continuà vigent, encapçalada per Fusté com a conservador del museu, el qual no sembla participar en la política de Miralles.⁷² Per dur a terme aquesta tasca i per a l'administració del museu, fou de cabdal importància la fundació de la revista *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, el 25 de gener de 1917. Aquesta revista fou l'òrgan de difusió de les activitats diocesanes en general. Joan Fusté formà part del consell de redacció de la revista des del primer moment, i s'encarregà de l'apartat d'història i divulgació del patrimoni del museu. En aquest sentit, Fusté, des del segon número de la revista, va registrar la majoria de les entrades al museu de peces artístiques, monedes i llibres, des del febrer de 1917.⁷³

A banda, gràcies als articles que allí va escriure, coneixem el seu plantejament museístic i la seva capacitat persuasiva per captar nous objectes per a l'establiment. Així, com va dir al seu dia mossèn Jesús Tarragona, el 1921 Fusté demanava a les parròquies «de la diòcesi que dipositessin els objectes que no utilitzessin per al culte al museu», perquè no es perdessin, amb la

71 BERLABÉ 2009: 138.

72 La majoria de «les vendes d'objectes artístics provenien de parròquies d'escassos recursos, properes a l'àrea pirinenca» (BERLABÉ 2009: 139). També és cert que a la dècada de 1910 van proliferar els antiquaris i col·leccionistes amb gran poder adquisitiu, amb els quals era molt difícil competir en el mercat (CAMPILLO 2006: 172-173). Així, per exemple, la Junta de Museus comprà una imatge de sant Antoni Abat de la parròquia de la Figuera el 1919 per 4.900 pessetes. També de la Figuera es va vendre un retaule de figures gòtiques a un particular per 400 pessetes el 1918, el qual es ven a la Junta de Museus per 4.000 pessetes el 1923 (avui exposat al MNAC); de diverses peces del monestir de Sixena, al delegat de Belles Arts de Saragossa; alguns retaules de la parròquia d'Estopanyà, al col·leccionista Lluís Plandiura el 1921 (avui exposats al MNAC); la imatge del titular del retaule de pedra dedicat a sant Joan, de la parròquia de Sunyer, el 1921, al col·leccionista Lluís Plandiura per 2.500 pessetes. També es van vendre a un particular unes imatges de Bellver de Cinca, una marededéu de pedra i dues taules pintades d'Albalat, el 1922, així com una casulla de Vallobar, o un retaule de Montsonís, per 1.150 pessetes, a un particular el 1922 (avui perdut). Amb tot, la venda més escandalosa fou la del tern de sant Valeri, de la catedral de Lleida, al col·leccionista Lluís Plandiura el 1922, que va ocasionar una polèmica d'abast nacional. El tern es va vendre per 200.000 pessetes i amb els diners es va fer un nou altar major (més endavant passà a la Junta de Museus, venut per Plandiura). Vegeu BERLABÉ 2009: 97, 116, 125, 128 i 140-151; VELASCO 2013.

73 FUSTÉ 1924: 18-19.

qual cosa es mostrava que sota la seva direcció el museu havia pres «consciència artística i que hi havia un cert interès en la conservació d'obres».⁷⁴

Aquesta no fou l'única vegada que Fusté insistí, des de la tribuna de la revista *Esperanza*, perquè s'accelerés la recollida de les obres d'art en la diòcesi:

ojalá se decidan los párrocos y encargados de las parroquias a traer al Museo, en depósito, los objetos que buenamente puedan. Evitaríanse las preguntas, en son de queja, tan repetidas en este Seminario por los arqueólogos.⁷⁵

Seguidament, el maig de 1919, s'iniciava una nova col·lecció al museu amb la donació del primer hostier per part de l'ecònom de Valldellou. Fusté no en tenia prou, ja que

con ser un ejemplar muy interesante, otros hay en la Diócesis que le llevan ventaja y duermen en las buhardillas de las casas rectorales sufriendo la acción destructora del óxido, compañero inseparable del abandono. No son muchas las parroquias en que se fabrican los panes de hostias, y siendo pocas las que no tengan hostieros ¿No sería más ventajoso para el arte y la historia, que se guardaran en los armarios del museo? Por consiguiente, el éxito de esta colección está en manos de los párrocos.⁷⁶

L'interès de Fusté per reunir com més aviat millor el patrimoni en perill de la diòcesi en un lloc segur era clar, per la qual cosa seguia perseverant per aconseguir-ho. L'agost de 1920, Fusté manifestava amb sinceritat que

el entusiasmo que nosotros los sacerdotes sentimos por nuestro Museo, y lo llamo nuestro porque es el resultado de la cooperación de los sacerdotes diocesanos a las sabias iniciativas y esfuerzos de nuestros prelados, no está, por lo común, al nivel del que muchos seglares sienten por el mismo.⁷⁷

74 TARRAGONA 2009: 502.

75 FUSTÉ 1921a: 28.

76 FUSTÉ 1919: 98-99.

77 Posava, a més, l'exemple positiu de la senyora Josefina Sumalla, germana del penitenciari Sebastià, que va donar la *Summa Theologica* que usà Jaume Balmes en la seva carrera eclesiàstica. FUSTÉ 1920b: 194-195.

Així, no feia res més que demanar una major implicació de la ciutadania i les autoritats civils amb l'establiment. De la política de captació del museu dirigida per Joan Fusté no se n'escapaven els seminaristes, ja que en la revista *Esperanza* també sortien consignades les seves donacions mentre estudiaven la carrera.⁷⁸

Fusté, com a conservador, lluitava contra els dos perills principals que patien les obres d'art de la diòcesi: els robatoris i el deteriorament de les peces, que es malmetien per la mala conservació. En aquest sentit, el març de 1921 denunciava a la revista *Esperanza*, arran d'uns robatoris ocorreguts a Sástago (Saragossa), que:

Por desgracia este es el capítulo final de muchas preciosidades artísticas e históricas que fueron robadas. Aunque se nos tilde de machacones, no importa; la conservación de nuestros tesoros, que nos revelan la espiritualidad de nuestros antepasados, bien vale incurrir en defecto. Una vez más precisa recordar que los objetos mal custodiados en ermitas, iglesias parroquiales o casas rectorales, siempre que no sean necesarios para el culto, deben ingresar en los museos; las parroquias nada pierden con ello, pues mantienen íntegros sus derechos y en cambio disminuye grandemente las probabilidades de un robo.⁷⁹

També es queixava que:

si el Seminario fuese un comerciante, pediríamos caudales para adquirir; pero está el Seminario en plano superior, y debe limitarse, en sus entusiasmos de romántico enamorado por las prístinas glorias, a tender su mano de mendigo de los tesoros del arte, sin cansarse jamás, llorando a veces la indiferencia; mientras la polilla puede campar magníficamente a sus anchas por entre las tablas recubiertas de pinturas cuatrocentistas, o por entre las telas.⁸⁰

Atesos tots els perills exposats per a les obres d'art de la diòcesi, Fusté aportava una possible solució:

78 FUSTÉ 1921a: 30.

79 FUSTÉ 1921b: 125.

80 FUSTÉ 1921c.

como el Museo Diocesano admite en depósito cuantos objetos de valor se le confien, lo más razonable sería custodiar en el Seminario todas las pinturas, imágenes y demás objetos innecesarios al culto.

Amb tot, admetia que la seva proposta havia de superar dos grans obstacles:

la primera es la intromisión de los fieles, que se oponen salga de la población, lo que, según ellos, es propiedad de la misma; y la segunda, que los centenares, o miles de pesetas que se juzga valen los objetos, pueden subvenir a cualquier necesidad de la parroquia.⁸¹

Fusté seguia explicant que una bona tàctica per aconseguir que les obres d'art ingressessin al museu era parlar amb les dues o tres famílies més influents de la localitat per convèncer-les que allí s'hi conservarien millor; a canvi, la parròquia preservava el domini sobre la peça si la cedia en dipòsit. Fusté afirmava que «quien esto suscribe ha comprobado por experiencia propia, cuán fácilmente se logra lo propuesto, con algo de paciencia y buena voluntad», amb la qual cosa també descobrim la seva tasca de recaptador d'obres d'art per al museu.⁸²

Abans, Fusté, en la citada memòria de 1918, havia explicat millor la política de captació d'obres d'art que el museu executava. Així, segons la procedència, el centre tenia els béns propis i els guardats en dipòsit:

Els propis s'adquireixen en bona part per donatiu, altres es van comprar a particulars i altres van ser obtinguts a canvi d'idèntics objectes però moderns [...] Els dipòsits són de dues maneres: voluntaris i forçats. Constitueixen els segons els objectes pertanyents a les parròquies o esglésies dependents que no els volen vendre o permutar i com oferien risc tant per a la seva deguda conservació com per estar exposats a robatori, el bisbe els feia ingressar forçosament al Museu reservant als amos la seva propietat [...].⁸³

A més a més, afirmava que de molts «s'ignora el capital invertit, també la seva procedència, si bé es creu que era del peculí particular del bisbe».⁸⁴

En general, els paràgrafs citats més amunt han servit per argumentar algunes de les reclamacions patrimonials fetes per algunes parròquies o ajuntaments aragonesos,⁸⁵ però el marc legal d'aquella època era molt diferent de l'actual i encara no estava desenvolupada la idea unitària i contemporània del conjunt historicoartístic dels museus. A més a més, podem dir que el bisbes Meseguer o Miralles, juntament amb els seus col·laboradors, actuaven de bona fe, en un món molt diferent de l'actual, on abundava el pillatge i les vendes il·legals per al contraban d'obres d'art. El descontrol a l'hora de gestionar el patrimoni en cada parròquia havia alertat el bisbe Meseguer i els diversos sacerdots que s'encarregaren de la gestió del museu, fins al punt que les seves accions sempre es feren per preservar el patrimoni artístic de la diòcesi i mai per treure'n profit econòmic. La mateixa innocència de Fusté explicant públicament l'estratègia del bisbe a l'hora de formar el fons del museu així ho corrobora.

En conseqüència, i a tall de conclusió, podem dir que Fusté coneixia perfectament la importància de les obres d'art que custodiava i així ho divulgà, tant en la memòria de 1918 com en els seus articles a la revista *Esperanza*. En aquest sentit, en el primer dels textos afirmava que «potser no té Catalunya altra col·lecció d'imatges de la Verge Maria de tanta vàlua, com la del Museu de Lleida». També parlava de la preocupació dels estudiosos per esbrinar la influència dels pintors catalans i aragonesos, la resposta a la qual havia de sortir:

del Museu de Lleida, doncs la clau d'aqueix secret pot molt bé guardar-la l'abundosa i selecta col·lecció lleidatana de retaules pintats de les riberes del Segre i del Cinca, de la Llitera i de les carenes del Pirineu [...] Forment els retaules una col·lecció de les notables, allargant-se des del segle XI fins al XVIII. No és possible cap estudi complet, tant de la pintura catalana i aragonesa, com de l'escultura amb ses mútues influències, si no s'estudia el Museu de Lleida.⁸⁶

85 NAVARRO 2011.

86 FUSTÉ 1924: 31-33. En aquest sentit, l'Institut d'Estudis Catalans valorava, el 1919: «La gran importància que té aquest Museu prové, principalment, de les seves col·leccions de retaules i d'escultures. Hi existeixen abundosos exemplars de pintura catalano-aragonesa, procedents de pobles de banda i banda de la frontera d'Aragó on se pot estudiar la història de les mútues influències entre els pintors catalans i aragonesos dels segles XIII, XIV i XV. Potser en aquesta

81 FUSTÉ 1920c: 195-196.

82 FUSTÉ 1920b: 196.

83 FUSTÉ 1920b.

84 FUSTÉ 1924: 26-27.

Després de fer una notable tasca inicial per inventariar el fons, adequar els espais, divulgar el coneixement i captar nou material per al museu, a començaments de 1925 Fusté passà el seu testimoni al segon conservador del Museu Diocesà de Lleida, Pere Armengol i Martí, que completà la tasca inicial, de posada en funcionament del centre, amb la primera catalogació completa i detallada del seu fons.⁸⁷

Conclusió

Joan Fusté fou un home de fermes conviccions. Parlava clar i era perseverant en els objectius que tenia. És probable que això li ocasionés problemes en el terreny personal, tal com ens va informar mossèn Jesús Tarragona, però també és cert que calia un home enèrgic per reorganitzar un museu molt alacaigut quan hi entrà com a conservador el 1916.

L'impuls inicial del bisbe Meseguer i els seus col·laboradors no va tenir continuïtat amb el bisbe Ruano Martín, per la qual cosa el museu

quedà estancat entre 1905 i 1914. L'entrada d'un nou prelat, Josep Miralles, sensibilitzat per l'art i la seva conservació, possibilità la recuperació del centre. Dins aquest procés tingué un paper destacat Joan Fusté Vila, que en fou nomenat conservador el 1916. Fusté, un home culte i sensible a l'art, va inventariar un fons caòtic, va adequar-ne els espais, va ajudar a divulgar el coneixement del centre i va captar, amb convicció, nou material per al museu. La seva tasca entre 1916 i 1925 fou fonamental per adequar el Museu Diocesà als nous temps, de manera que projectà el centre cap a la modernitat i el consolidà com un referent en l'espai museístic català i espanyol que s'estava formant.

Altrament, sorprèn que un home amb tant talent i dedicació restés després apartat del Museu Diocesà de Lleida de 1925 a 1961, data en què morí a Albelda. Com a responsable de la parròquia d'Albelda, des de 1943, se centrà en la tasca arqueològica de recuperació del jaciment dels Castellassos i en la promoció de l'agricultura i la religió, camps en què obtingué notables èxits.

---

col·lecció del Museu de Lleyda, en els retaules pintats en les riberes del Cinca i del Segre, es troba la resposta a les múltiples conjectures a què ha donat lloc aquest tema. A més a més, recordem que en aquest Museu es guarden els admirables antependis de Treserra, Berbegal i Buira. Més important és encara la col·lecció iconogràfica del Museu. No hi ha a Catalunya una altra sèrie d'imatges de la Verge que es pugui posar al costat de la que ell posseeix. Des del segle x fins al xviii, s'hi pot admirar, pas a pas, l'evolució de la iconografia mariana. Ultra aquestes dues col·leccions principals esmentem, la sèrie dels dotze apòstols procedents de la façana de la Catedral Vella; un esplèndid monetari; robes litúrgiques, creus, reliquiers; ceràmica, moresca, de Lleyda i de Verdú; manuscrits, incunables; el tron de Donya Sanxa, del monestir de Sixena, etc., etc. Aquestes breus notes seran suficients per encarir el creixement gradual del Museu Diocesà de Lleyda i la gran importància que ha arribat a assolir com a centre indispensable per a l'estudi de l'Arqueologia cristiana a Catalunya». *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 1923, núm. 6, p. 816.

87 BERLABÉ-PUIG 2009: 64. Pere Armengol i Martí, nat a Cervera el 17 de desembre de 1890, feu els estudis eclesiàstics al Seminari de Solsona, on fou ordenat sacerdot el 18 de setembre de 1915. Tot seguit s'integrà a la Diòcesi de Lleida. Rector primer de Valldellou, el 1927 fou nomenat professor i director espiritual del Seminari, i alhora director i ànima de la revista *Esperanza*. També fou capellà del col·legi de l'Ensenyança i conservador del Museu Diocesà. Havent esclatat la Guerra Civil el 18 de juliol de 1936, tres dies després, el 21 de juliol, fou detingut al Seminari després d'oficiar la missa del matí a la capella de les monges. Després el portaren a la Comissaria d'Ordre Públic i fou empresonat. Estigué a la presó de Lleida fins la tràgica nit del 19 al 20 d'agost, en què fou executat al cementiri de Lleida amb uns altres 72 sacerdots i religiosos. Va escriure «El Museo Arqueológico del Seminario de Lérida en la Exposición de Barcelona», *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, 25 de maig 1929, i «El Museo Arqueológico del Seminario de Lérida», *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, 25 d'abril de 1933. Vegeu «Armengol i Martí, Mn. Pere», en línia: <http://www.bisbatlleida.org/es/persona-historica/armengol-mart%C3%AD-mn-pere> (consulta: 2 novembre 2016).

BIBLIOGRAFIA

ALCALDE 2011

GABRIEL ALCALDE, «El Concurs de Museus (1917-1936) del Cartell de Premis de l'Institut d'Estudis Catalans», *Mnemosine*, núm. 6, p. 163-171.

BATLLE 1917

J. BATLLE, «El Museo Arqueológico del Seminario de Lérida», *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, 25 de juliol, p. 207.

BERLABÉ 2009

CARMEN BERLABÉ, *El Museu Diocesà de Lleida. La seva formació i la legitimitat del seu patrimoni artístic*, tesi doctoral, Barcelona, Universitat Abat Oliba.

BERLABÉ 2017

Carmen Berlabé Jové, «In principio... Gènesi del Museo Arqueológico del Seminario de Lleida», dins Alberto Velasco González i Marc Sureda Jubany (ed.), *La formació de col·leccions diocesanes a Catalunya. 2a Jornada Museus i Patrimoni de l'Església a Catalunya*, Lleida, Museu de Lleida: diocesà i comarcal, p. 27-51.

BERLABÉ-PUIG 2009

CARME BERLABÉ i ISIDRE PUIG, *El dietari del bisbe Josep Meseguer i el Museu Diocesà de Lleida*, Lleida, Pagès editors.

CAMAÑES ET AL. 2016

PILAR CAMAÑES VILLAGRASA, LUIS FATÁS FERNÁNDEZ, MARIA NÚRIA OTERO HERRÁIZ, CARLES PADRÓS GÓMEZ i ROGER SALA BARTROLI, «Nuevos Datos sobre el Conocimiento de la Ilergecia Occidental: Prospecciones Geofísicas en la Litera y el Bajo Cinca», dins *Actas del I Congreso de Arqueología y Patrimonio Aragonés (24-25 de noviembre de 2015)*, Saragossa, Colegio Oficial de Doctores y Licenciados en Filosofía y Letras y en Ciencias de Aragón, p. 531-538.

CAMPILLO 2006

JORDI CAMPILLO, *L'espoli del patrimoni arqueològic i històric-artístic: l'Alt Pirineu català al segle XX*, tesi doctoral, Barcelona, Universitat de Barcelona.

CASALS 2006

QUINTÍ CASALS, *Tots a l'escola?: el sistema educatiu liberal en la Lleida del XIX*, València, Universitat de València.

CASALS 2013

QUINTÍ CASALS, *Modernització i Renaixença a la Lleida del segle XIX*, Lleida, Pagès editors.

CORBERA 2011

CARLOS CORBERA, «Apuntes para la historia de Albelda. El Rdo. Juan Fusté Vila», *La Rambla*, núm. 33, p. 24-25.

DURLIAT 1973

MARCEL DURLIAT, «L'abbatiale d'Ager, sa place dans l'art catalan», dins *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, any 117, núm. 1, p. 64-93.

FERNÁNDEZ 1997

JAUME FERNÁNDEZ, «Reclamacions de patrimoni al Bisbat de Lleida. Últim episodi d'una llarga enemistat», *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. 7, p. 306-310.

FUSTÉ 1919

JOAN FUSTÉ, «Historial del Museo Diocesano», *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, 25 de maig, p. 97-100.

FUSTÉ 1920a

JOAN FUSTÉ, «Historial del Museo Diocesano. Aplicación del premio de l'Institut d'Estudis Catalans. Nuevas adquisiciones. Prehistoria. Adquisiciones varias. Preciosidad bibliográfica. Realidades futuras y esperanzas ciertas», *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, 25 de febrer, p. 8-11.

FUSTÉ 1920b

JOAN FUSTÉ, «Historial del Museo Diocesano. Riquísima joya. Variedades adquisiciones. El nuevo museo. Visitas», *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, 25 d'agost, p. 194-196.

FUSTÉ 1921a

JOAN FUSTÉ, «Historial del Museo Diocesano (continuación)», *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, 25 de febrer, p. 28-32.

FUSTÉ 1921b

JOAN FUSTÉ, «Historial del Museo Diocesano. Alarmente noticia. Visita de importancia. Nuevos donativos», *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, 25 de maig, p. 125-126.

FUSTÉ 1921c

JOAN FUSTÉ, «Historial del Museo Diocesano. Una memòria. Nuevas adquisiciones. ¿Se dejarán tomar delantera los sacerdotes?», *Esperanza. Revista Mensual del Seminario Ilerdense*, 25 de juny, p. 230-233.

FUSTÉ 1924

JOAN FUSTÉ, *El Museu Arqueològic de la Diocesi de Lleida*, Lleida, Imprenta Mariana.

NAVARRO 2011

MARÍA JOSÉ NAVARRO, «Los bienes de las parroquias altoaragonesas en el Museo de Lérida: de sentencias e intenciones», *Espacio, Tiempo y Forma*, núm. 24, p. 445-480.

SANAHUJA 1961

PERE SANAHUJA, *Historia de la villa de Ager*, Barcelona, Editorial Seráfica.

SUREDA 2017

Marc Sureda Jubany, «Història de Joan Fusté Vila», dins Alberto Velasco González i Marc Sureda Jubany (ed.), *La formació de col·leccions diocesanes a Catalunya. 2a Jornada Museus i Patrimoni de l'Església a Catalunya*, Lleida, Museu de Lleida: diocesà i comarcal, p. 89-114.

TALP 2011

M. TALP, «Història de Joan Fusté Vila», *Temps de Franja*, núm. 105, p. 12.

TARRAGÓ 1963

JOSEP ALFONS TARRAGÓ PLEYAN, «José Sol Ballespí», *Ilerda*, núm. 27-28, p. XI.

TARRAGONA 2009

JESÚS TARRAGONA, «El deure de la salvaguarda del patrimoni cultural i artístic del Bisbat de Lleida», dins *Arrels Cristianes*, vol. IV, Lleida, Pagès editors, p. 501-504.

VELASCO 2013

Alberto Velasco González, «Antiquaris, Església i les vendes de patrimoni artístic al bisbat de Lleida (1875-1936)», dins Bonaventura Bassegoda i Ignasi Domènech (ed.), *Antiquaris, experts, col·leccionistes i museus. El comerç, l'estudi i la salvaguarda de l'art a la Catalunya del segle XX*, Bellaterra (i altres), Universitat Autònoma de Barcelona (i altres), p. 225-290.